

«ناصر داوران» لا دانشیق

دانشیقی آپاران: کریم قربانزاده

یازی یا کؤچورن: ویدا حشمتی

نشره حاضر لایان: ایشیق

ایضاح: حؤرمتلی اوخوجولاریمیزا تقدیم ائدیلن بو دانشیق خرداد آیی نین ۱۱-جی گونو قوجامان تبریز شهرینده تانینمیش آذربایجان شاعری «ناصر داوران» لا آیارلیبیدیر. دانشیقین متنی یازییا کؤچورولندن سونرا، حؤرمتلی شاعریمیزین اؤز واسیطه سیله یئنی دن ائدیت اولوب، سونرا نشر اوچون حاضر لایانیدیر.

حؤرمتله: کریم قربانزاده

***

ائلی نین، یوردونون دردی غمینه

اورکدن یانانین قاداسین آلیم

ک.ق: ناصر معلیم سیزی خوش گؤردوک. «ادبیات سئولر» ه واخت آیردیغینیز اوچون سیزدن صمیم قلبدن تشکر ائدیریک. لطفا بیوگرافینیزی بیزیم اوچون آچیقلایین!

ن.د: سلاملار هم سیزه و هم آذربایجان ادبیات سئولرینه. من ده سیزدن منه واخت آیردیغینیز اوچون تشکر ائدیرم. مختصر دئسم: ۶۶ یاشیم وار. اصلیم قاراداغلی دیر. بیر آرز درس اوخوموشام. بیر آرز مدرسه لرده، بیر آرز دا عالی مکتبلرده معلم چیلیک ائله میشم. سونرا قوولموشام. ایکی ایل سیاسی زندان چکمیشم. ۱۲ جیلد کتابیم نشر اولوب. اولوم گونومو ده بیلیمیرم.

ک.ق: همیشه یاشایین سیزی؛ ائلیمیزه، وطنیمیزه، ادبیاتیمیزا، هر زمان سسینیز گل سین. ناصر معلیم نئجه اولدو کی ادبیاتا اوز گتیردینیز؟

ن.د: ائله بیل بیر آرز منه ارث یئتیشیدیر. لاپ دوغروسو اؤزوم ده نئجه اولدوغونو بیلیمیرم، امما ایلك مکتب ایللریندن منده بو رغبت واریدی. یاخشی و مفصل انشالار یازاردیم، چوخلو شعرلر از برله یردیم. مشاعره مسابقه لرینده، اؤیره نچی لر ایچینده بیرینچی، ایکینچی چیخاردیم. ۱۰-۱۲ یاشیمدان شعر و یازیلاریم اولوب. کیتاب اوخویاردیم. شاه زامانی جیبی قطعه چاپ اولان شعر کیتابلاری نین بعضی سینی هله ده ساخلامیشام. سونرا گؤردوم شعر یازیرام. هر دن بئله دوشونورم کی، منیم شاعر لییمده قاراداغین دا ایزلرینی آراییب، تاپماق اولار.

ک.ق: بیلدیگیمیزه گوره ادبیات ایشینی فارسجا یازماق لا باشلا ییب سینیز. هانسی اثرلرینیز فارسجادیر؟ ایلك اثرینیزین آدی نه دیر؟

ن.د: دوغور دور، من ایلك باشدا فارسجا یازمیشام. فارسجا دا ایکی شعر کیتابیم اولوب دور. بیری انقلابدان اؤنجه «گفتگو» آدیندا نشر اولوب، او بیرسی ایسه ۱۳۸۹-جو ایل «آب و آینه» عنوانیندا یاییلبیدیر. قالان شعر کیتابلاریم تمامی ایله آذربایجان تور کجه سینده دیر.

ک.ق: ناصر معلیم، انقلابین غلبه‌سیندن سونرا تبریزین ادبی محیطی حاققیندا نه دئییه بیلر سینیز؟ یارانان ادبی انجمن لر و یاخود فعالیت ائدن ادبی محفل لر، خصوصیه ده انقلابدان سونرا تبریزده یارانان «آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار انجمنی» حاققیندا معلوماتینیزی بیلیمک ایسته‌بیریک. همچنین بو دؤرده اؤزونوزون ده ادبیاتلا ایلیگیلی فعالیتلرینیزی ایضاح ائدین لطفن.

ن.د: انقلابدان سونرا «آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار انجمنی» قورولدو. بیلدییمه گؤره بو انجمنین قورولماسیندا حمزه فتحی خشکنابی، اوستاد یحیی شیدا، عباس صابری، احمد شایا آلو، هلال ناصری، دوکتور مبین، حبیب فرشباف، سلیمان ثالث، حسین شهرک و بیر سیرا دیگر شخصلرین زحمتی اولموشدو. بو انجمن اوستاد یحیی شیدانین باشچیلیغی ایلا هر هفته پنجشنبه گونو، تربیت کتابخاناسینین زئرمیسینده، آخشام چاغی ساعات ۵ دن ۸ کیمی مجلس قوراردی. او مجلسده آذربایجانین مختلف شهرلریندن یازیچی لار، شاعرلر ده اشتراک ائدردیلر. اوستاد شیدا بو جلسه‌لرده، هر هفته بیر موضوع سئچیب، اونون حاققیندا بیر معلیم کیمی دانیشاردی. بو مجلسلرده اوخونان شعرلر و حنکایه‌لر ده هم اوستادین هم ده دیگر قاتیلانلارین طرفیندن قیساسا نظرلر وئریلردی. یادیم گلن، جلسه‌ده شعر صنعتی، عروض، قافیه، هجا وزنی و بو کیمی موضوعلار باره‌سینده اوستادلارین دانیشیغی اولاردی و اشتراکچی لار دا اؤز اثرلرینی اوخویاردیلر.

انجمنین جلسه‌لرینده، قوروجولاردان علاوه، یادیمدا قالان بیر نئچه نفر فعال اشتراکچی دان دا آد آپارا بیلهرم. ذوالفقار کمالی، محمدعلی نقابی، باریشماز، سیروس مددی، صمد ظهوری و باشقالاری. تاسفله بو انجمنین عؤمر و چوخ اوزون چکمه‌دی و سهو ائتمیرمه ۱۳۶۰-جی ایله معین گروهلار طرفیندن هجوما معروض قالدی، بیر چوخ اشتراکچیلار، او جمله‌دن اوستاد یحیی شیدا دؤبولدو و نهایت انجمن قاپاندی.

انجمن داغیلدیقدان سونرا یازیچیلار، شاعرلر بیر-بیرلرینی گؤرمک احتیاجی اساسیندا، قهوه‌خانالارا اوز گتیردیلر. فراکسیون کیمی فورمالاشان کیچیک-کیچیک درنک‌لر، ادبی مجلسلرله بؤلوندولر و اورادا یازیب، یاراتدیقلارینی پایلاشماغا باشلادیلار. من ده دیگر ادبیاتچیلار کیمی هم آذربایجان یازیچیلار و شاعرلر انجمنینده، هم ده بو محفیل‌لرده اشتراک ائدردیم. خصوصیه ده ادبیات سئور عائله‌لرین ائولرینده قورولان ادبی مجلسلرین بعضی‌سینده حضوروم اولاردی. بونلاردان بیر سئویملی دوستوموز جناب غلامحسن صدیق و اونون حیات یولداشی زهرا خانیمین سایه‌سینده قورولاردی. ادبیات سئونلر، موسیقیچی لر و گنج یازیچی و شاعرلر اورادا اشتراک ائدردیلر. اونلار بو مجلسلرده یازیب، یاراتدیقلارینی پایلاشاردیلار. دوستلاریمیزدان: سلیمان ثالث، ائلدار موغانلی، علیرضا میانالی، حاجی هریرلی و نئچه باشقا شاعرلردن و یازیچی لاردان دا آد چکیمک اولار کی بو مجلسلرین آردیجیل اشتراکچیلاریندان ایدی‌لار. بونلاردان علاوه بعضی یاخین دوستلاریمیز دا آرا سیرا بو محفیل‌لره گلردیلر. او جمله‌دن: اونودولماز دوستلاریمیز حسن ریاضی «ایلدیریم»، محمد قاضی «سمندر»، هاشیم ترلان، خیرالله حق‌بیگی «ساپلاق»، علیایی، عباس بزرگ امین، عباس بارز و سایرهلری. سونرالار تهراندا قورولان بیر سیرا ادبی درنکلرین کؤکو ده ائله انقلابین ایلك ایللرینده تبریزده اولان ادبی حرکترلر قاییدیر. «ساهر درنه‌یی»، «صابر درنه‌یی» و باشقالاری. من «ساهر درنه‌یی» نین عضولریندیم. «صابر درنه‌یی» نه ده نئچه دؤنه قوناق اولموشام؛ امما لاپ چوخ جدی ادبی فعالیتیم «یئنی تبریز درنه‌یی» نده اولوبدور.

«یئنی تبریز درنه‌یی» ۱۳۸۹-جو ایل تبریز شهرینده ۸ نفر دوستلارین اشتراکی ایله تشکیل ائدیلدی و بیر چوخ کیفیتلی و مؤحتمم مراسیملر، اجلاس لار کئچیردی. اونون ایلك عمومی مجلسی اوستاد یحیی شیدانین قیرخیندا قورولدو. اوندان سونرا دا هر آی بیر جلسه‌سی اولاردی. «یئنی تبریز» نین سونونجو جلسه‌سی ۱۳۹۲ نین آذر آییندا تشکیل ائدیلدی و تاسفله ائله همین جلسه‌ده فعالیتی دایاندریلدی. ۶-۷ ایل ده اولار کی ایران یازیچی لار اوچاغینا (کانون نویسندگان ایران) قوشولموشام.

ک.ق: ناصر معلیم، اجازه وثرین بو سون سوآلین باره سینده بیر سوآل دا بئله سوروشوم کی، «آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار انجمنی» نده «م.سمندر» امضاسی ایلا تانینان شاعریمیز «ممد قاضی» ده اولاردی یا یوخ؟ بیر ده بو «یئنی تبریز درنه یی» نین مؤسس لری کیملردن عبارت ایدی؟

ن.د: البته کی سئوملی دوستوموز ممد قاضی ده «آذربایجان شاعرلر و یازیچیلار انجمنی» نین فعال لاریندان ایدی و دوزه نلی اشتراک ائدردی. اوندان علاوه چوخلاری دا وار ایدی کی تاسفله من اونودموشام. ادبی فعال دوستلاریمیزین چوخو انجمنین جلسه لرینده اشتراک ائدردیله.

آنجاق ایکینجی سوآلینیزین جاوابیندا، «یئنی تبریز درنه یی» نین مؤسس لریندن یادیمدا قالان دوستلارین آدینی چکه بیله رم. یادیمدان چیخان اولسا منی باغیشلا سین. اونلار عبارت ایدی لر: حسن انداچه، رقیه کبیری، حاجی هر یزلی، روح انگیز پورناصح، سیفالله اکبری، مسعود آذر، بیر ده من.

ک.ق: ناصر معلیم، منیم یادیم گلن، نجف رحیمی و مهین خانیم دا یئنی تبریز درنه یینه گلر دیله. اونلار دا مؤسس هیئتیندن سایلیله دیلار؟

ن.د: مهین خانیم و نجف رحیمی هر ایکسی درنه یین فعال عضولریندن ایدی لر. نجف رحیمی همچینین مؤسسلر هیئتیندن ایدی. مهین خانیم سونرالار درنه یه قوشولموشدو. او بیر مدت ده دبیرلر هیئتی نین معاونی اولدو.

ک.ق: ناصر معلیم بیلدیگیمیزه گوره چوخ شاعرلر، یازیچی لاریمیز کیمی سیز ده بو گونه دک شاعرلیک له برابر ژورنالستی ایشلرله ده مشغول اولوبسونوز. ژورنالستی فعالیتلرینیز نئجه باشلاندى؟ هانسی مطبوعات لا، کیملرله داوام تاپدی؟ و بو گون نئجه دیر؟

ن.د: من همیشه مطبوعات لا ایلگی ده اولموشام. اونلارلا امکداشلیغیم اولوبدور. ایلك ژورنالستی فعالیتلریم «فروغ آزادی» و «مهد آزادی» گونده لیکلرله باشلانیدیر. اوستاد شیدانین «آذری صحیفه سی» نین فعال امکداشلاریندان ایدیم. بو صحیفه ده «ملی وارلیغیمیزین قورقچولاری» باشلیغی آلتیندا آذربایجان عاشیق صنعتی و عاشیق لاری حاققیندا یازی لار یازاردیم. آذربایجان دان علاوه، قزوین و زنجان عاشیق لارینی دا تاپیب، اونلارین صنعتکارلیغی باره ده مطلب تهیه ائدردیم. عاشیق صنعتی ایله باغلی بو صحیفه ده گندن دیگر یازی لارین دا چوخونون یازاری من ایدیم. البته مندن علاوه بعضی قلمداشلاریمیز دا بو صحیفه ایله امکداشلیق ائدردیله. مثلا صمد چاپلی و ائلدار موغانلی.

۱۳۷۶-جی ایله «صاحب» درگیسینده «چاغداش» آدیندا اؤزله ادبی صحیفه قورولدو و اونون حاضیرلانا مسئولیتی منیم عهدمه دوشدو. اورداکی فعالیتیم بیر ایل سوردو. سونرا «شمس تبریزی» گونده لییینده یئنه «چاغداش» ی داوام ائتدیم. شمس تبریزی قاپاناندان سونرا بو ایش «آذر تورک» درگیسینده بیر داها ادامه تاپدی. سونرالار ایسه اونودولماز شخصیت لر بهزاد بهزادی و حسن ریاضی «ایلدیریم» ین امه یی ایله آرا وئرمه دن نشر اولان «آذری مجله سی» و یاخین دوستوم ائلدار موغانلی نین مدیریتی ایله نشر اولان «ایشیق» درگیسینده ده امکداشلیق ائله میشم. ایندی لیکده اساس ژورنالستی فعالیتیم «ایشیق سایتی» ایله ایلگیده دیر. آرا سیرا دیگر درگی لرده ده یازی لاریم و شعرلریم اولور.

ک.ق: بیلدیگیم قده ر، سیز شعره کلاسیک عروض اؤلچوسو، سونرالار ایسه هیجا بؤلگوسویله گلیب سینیز. آنجاق سربست شعر یازان شاعر کیمی تانینمیش سینیز. شعرلرینیزی ده بیر چوخ زامان دیر بو قالب ده

يازيرسينيز. سيزى عروضى شعرى سربسته گتيرن نه اولدو؟ سيزى بو ژانرا يۇنلدىن هانسى اوستونلوكلر اولوبدور؟

ن.د: من عروض وزينده شعر يازماغا، مکتب دۇرۇنۇن باشلاميشام. ايلک شعرلريم فارسجا اولوبدور، آما انقلابدان اۇنجه، طلبه ليک دۇرۇنۇده فارسجا سربست شعر ده يازارديم. انقلابدان آز اۇنجه آنا ديليميزده ده يازماغا باشلاديم. تورکجه شعرلريمين چوخ آزي عروض وزينده اولوبدور. سونرا هيجا بۇلگوسونون ديليميزه اويغون اولدوغونو دويوب، بو اولچوده يازماغا باشلاميشام. ايلک آنا ديلينده يايلان کيتابيمين بير حصه سي هيجا بۇلگوسونده دير، آما همين کيتابين بير حصه سي ده سربست شعرليرمدن عبارتدير. اوندان سونرا من نه عروض وزينده، نه ده هيجا بۇلگوسونده شعر يازماميشام. اوخودوغوم مدرن اثرلر، رئال تنقيدى شعرلر و رومانلار منى سربستلييه سارى يۇنلديبدير. عروض و هيجا وزنى داها منى راضيلاشديرماييردى. من عروضون و هيجانين چاغداشليغا و مدرن لييه انگل تۇره تمه يينه اينانيرديم. دئمک ايسته ديبيم سۇزه سئومه ديبيم قاتقى لار وئيردى اولار. بلکه ده بئله شعرلرين گۇزه گليم بير حصه سي گر کمز اولوردو، زايد اولوردو. بو حاقدا من کيتابلاريمين بيرينده مفصل سۇز آچميشام. اونا گۇره ده ايندى بو اختصارلا كيفايتلنيرم.

ک.ق: سيزين ياراديجيلغينيزى، شعرىن علاوه ترجمه و ادبى تنقيدلر ده تشکيل ائدير. بو حاقدا آرتيق معلومات وئرمه يينيزى ايسته بيريك.

ن.د: هر شئى دن اۇنجه دئمه لييم، ترجمه ياراديجيليق دئيل. يالنيز بير اثرى اورژينال ديلدن باشقا ديله داشيماق دير. من تورکجه دن اوچ کيتاب فارسجايا چئويرمشم. «برنا موران» ين «ادبيات قوراللارى و الشتيرى» کيتابى، «يالچين ارمغان» ين «تورک شعرينده مدرنيزم» و «روزى از روزها» ادلى «فاضل حسنى داغلارجا» نين نئچه کيتابيندان سئچديبيم شعرلر. بونلارين ان اؤنمليسى و مارق قازانميشى «برنا موران» ين «ادبيات قوراللارى و الشتيرى» کيتابى دير کى، «نظريه هاى ادبيات و نقد» آدى ايله «نگاه» يايين ائوى طرفيندن دفعه لرله چاپ اولوبدور. بعضى تنقيدى مقاله لريم ده اولوبدور. اولار آرا-سيرا درگى لرده، گونده ليکلرده ياييليلار. آنجاق من تنقيدچى دئيليم. تکجه اوره ک سۇزلريمى يازماق ايسته ميشم. بونو دا بيليرم کى بيزيم صنعت، ادبيات، شعر، يالنيز گوجلو و نيک بين تنقيدلر حمايه سي ايله اينکيشاف ائده بيله جک.

ک.ق: سيزجه بوگونکو شعر يميزين دورومو نئجه دير؟ اونو ۷۰-۶۰-جى ايللر شعرى ايله نئجه مقايسه ائتمک اولار؟

ن.د: ۶۰-جى ايللر بيزيم شعر يميز عموميتله تنقيدى رئاليزم، بيرآز دا رومانيزم چرچيوه سينده يئرله شير. فرم عموميتله کؤهنه دير؛ ديل کوهنه دير؛ سياست شعرين شعر يينه اوستون گلير. ۷۰-جى ايللرده شعر مدرنلشمه يه سارى گندير؛ ديل يوموشالير و يئنى قابليت لر گۇرسه نير؛ يئنى مضمون لار ياواش-ياواش شعره يول آچير؛ آما بوگون شعر يميز بير مرحله ايره لي له ييبدير. قاريشيق اولسا دا يئنى جيغيرلار آچماق ايسته يير؛ تزه مضمون لار و فيکيرلر داها دا آرتير. فئمينيستي، اثر و تیک دوشونجه لر - خصوصى ايله قادين شعر يميزده - قابريق شکیلده اؤزونو گؤستيرير. منجه بو دوروم بير آدديم ايره لي دير. ۶۰-جى، ۷۰-جى ايللرين شعرينده بو كيفيت لره چوخ آز راست گله بيله ريك.

ک.ق: سيز بير سربست شعرلر مؤلليفي کيمي مدرن شعره نئجه باخيرسينيز؟ مدرنيتته و مدرن شعر نه دئمکدير؟ مدرن شاعر کيمدير؟

ن.۵: مدرنیتەنى مدرنيزم ايله عىنى گۆرمەلىيىك. جمعيتىن مدرنلىيى، اونون اجتماعى، سياسى، اقتصادى دورومو بىر سۆزدور، صنعتىن دورومو بىر آيرى سۆز. مدرنيتە رنسانس دان ايندىيە دك عۆمور سورن بىر وضعیتدير. بو دۆردە عاغىل ابزار كىمىدير. اينسان طبيعته مسلط اولماق فكريندهدير. دين و كلىسا اۆنمىنى الدن وئيرىر. سياسى باخيمىندان نائىتلىر اولور. دموكراسى و وطنداشلىق حقوق لارى مطلقىتله اوز-اوزه دورور. علم يوكسك مقامال تاپير. تكنولوژى يايغىنلاشير. فردى آزادلىقلار اولدوقجا وورغولانىر؛ اما مدرنيزم صنعت دونياسينا عايىددير. موسيقى، شعر، حكايه و باشقالارى. مدرنيزمىن عۆمرو ده مدرنيتەدن چوخ قىسادير. ۱۹-جو عصرىن سون ابلرلرندن، اۆزەللىكله بىرىنجى بينالملل محاربهسىندن سونرا فورمالاشير. شعرده ده بئلهدير. مدرن شعر، اسكى شعردن اوزاقدا دورور. قالىبلىرى سىنديرير، شعرىن موسيقىسىنى ده ييشير، شاعرىن فردىتىنه باش اهير.

شاعر اۆز سۆزونو راحت و پىرايهسىز دئمك اوچون كلاسىك وزنه و قافيه يه اعتناسىزجا ياناشير. سربستلىك مدرن شعرىن بىر نىشانەسىدير. قافيهنى پوزماق، بعضا سرگردان ائتمك ده هكدا؛ اما بو ايشلر يئترلى دئيبيل. مدرن شاعرىن شعرينده، البته كى موسيقى ده وار، رىتم ده وار، اما بو موسيقى عروض اۆلچوسو و هيچا بۆلگوسونون قافيه و رديف امكداشلىغى ايله دئيبيل؛ سۆزجوكلرىن اويغونجا دوزولمهسىندن، شعرىن ايچ هارمونىسىنى، محتوا اىلا فورمالارىن اويغونلۇغوندىن دوغولور. ايچ موسيقى عمومىتله سسلىرىن تكررلىنىدىن و چالارلىغىنىدىن آسىلىدير. مدرن شعرىن ابزارلارى گونوموزون حياتىدىن نىشانەدير؛ يئنى مفهوملارى، ايناملارى تبليغ ائدير؛ پاترياركال (patriarcal) دوشونجهسىنه قارشى دورور؛ فردى آزادلىقلارى قورويور.

مدرن شاعر اۆزەل شخسى روحياتىنى مثلا كدرىنى، يالقىزلىغىنى، اومودسوزلۇيونو شعرينده گۆستيرير. البته كى گۆسترمك بيان ائتمك دئيبيل. ايوناپوتاكوف، چخوفون «غصه» آدىلى حكايهسىنده اوغلونون اۆلوموندىن تۆرەن غصهسىنى اصلا دانىشمير. فايئونونا ميندىردىيى موسافىرلىرىن هئچ بىرىنه ماتمىنى سۆيلهيمير. چوخ ايستهير كى اونلارا اوغلونون اۆلوموندىن دانىشمىن، بلكه بئلهلىكله بىرآز بوشالسىن؛ اما موسافىرلىرى قولاق آسمىرلار. نهايتده تۆولهده آتىنا دانىشير. بونولا بئله دانىشىغىندا غمىنه يئر وئرمير؛ او اوغلونون اۆلمهسىندن چوخ ناراحات اولدوغونو ديله گتىرمهيمير، بلكه گۆستيرير. گۆسترمك اؤنملىدير؛ شرح ائلمك دئيبيل. اونون غصهسىنى عمللىرىدىن، پرىشان داورانىشىدىن، قارارسىزلىغىدىن بىلمك اولار.

مدرن شعرىن ديگر اۆزەللىكلرى ده وار. دىلىن يئنى پتانسىللىرىنه مارق گۆسترمك بىرىدير. شاعر دىلى زنگىن لشديرمهلىدير. شاعرىن، يئنى سۆزجوكلرى دىلىن اصلاح چۆرهسى آچىسىندا، ايشلتمك باجارسى اولورسا، بو ايشه نائل اولايلىيدير. يوخسا يوخ.

اوندان علاوه مدرن شعر، اوخوجويا شعرىن معناسىنىن و فورماسىنىن يارانماسىندا دخالت ائتمك امكانى وئيرىر؛ بو دا «مؤللىفين اۆلومو» تئورىسى اساسىندا ممكن اولور. بو تئورىنىن اساسىندا هر مخاطبىن شعردن اۆز برداشتى اولايلىر، چوخ دا كى شاعر او سۆز دئمك ايستهيمه ييردى؛ اما هر حالدا بونلارنى هامىسى او شعرىن امكانى چرچيوهسىنده اولايلىر. اوخوجو بو ايشى باجارا بىلرسه، اونا يئنى مفهوملار دا داشىيا بىلر؛ يئنى فورمالار دا وئره بىلر. چونكى مفهومون شعرىن فورماسىندا رولو واردير. ايجاز و ابهام دا مدرن شعرىن گركلرىدىندير. راحتجاسىنا ال وئرىشلىلىك، شعرىن گۆزلىكلىرىنى و محتواسىنى آختارمامىش تاپماق، اونون مدرنلىكدن اوزاقلاشماسى دئمكدير. هم ده مدرن شعرىن قورولوشو نىظاملى بىر قورولوش دور. مدرن شعرىن ظاهرده پرىشانلىغىنا رغنم اونون قورولوشو مؤحكمدير. شعرده كى ائلمانلارنى بىرى- بىرى ايله پوزولماز علاقەلىرى واردير. اگر شاعر بو اۆزەللىكلرى قورويا بىلسه، اونون شعرى ده مدرن شعر اولاجاق، يوخسا يوخ.

ك.ق: عموميت له ادبياتيميزدا، خصوصى ايله شعريميزده مدرن لشمه پروسئسى نئجه ده يرلنديريسينيز؟
بو باخيمدان بيزيم شعريميز هانسى سويهدهدير؟

ن.د: منجه مدرنلشمه پروسئسى گونئى آذربايجان شعرينده ۶۰-جى ايللرين سونوندا آرا-سيرا درگى لرده گؤرسه نيبيدير؛ اؤزو ده ضعيف شعرله. اصلينه دورسان بيزيم مدرن شعريميز ۷۰-جى ايللرده عرصه يه گلير. بيز ۶۰-جى ايللرين سونوندا مشق ائله مه يه باشلا ديميز مدرن ليك، ۷۰-جى ايللرده اؤزونو گؤستيرير. بو مدرن ليك بيزيم شعرين ايلك تجربه لرى اولدوغوندا اطرافلى بير كيفيته مالک اولاي بيلمزدى. اوندا هله، مدرن شعرين تملى قويولوردو. من مدرن شعريميزين عليرضا نابدل (اوختاي)لا باشلانماسيني قبول ائده بيلميرم. اوختاي شعريميزين بعضى سنت لريني سينديردى. سربست شعر يازدى؛ قافيه سيزلييه يۇنلدى؛ مضمونجا يئنى ليكلر گتيردى شعريميزه؛ شعر ديليميزده گونوموزون رايچ ديلينه سؤيكندى؛ ميفيك وارليغيميزى، يئنى اوپرازلارلا شعرينده ايشلتندي. بونلار مدرن شعرين گركلريندن دير، آما يئترلى دئييل. ايكي نه دنى وار: بيرينجى، بو حادثه لر رئال شعرده ده اوز وئره بيلر. بونلار سؤيکه نه رك بير شاعرى، مدرن شاعر تانيتماق يانليش دير. مدرن شعرين چوخ اساسلى نيشانه لرى واردير. من بوندا اۇنجه كي سورغودا اونلار اشارة ائتدييم اوچون بير داها تکرار ائله ميرم. مختصر بو كي ابهام، شاعرين فرديتى، سوييكتيو دونياسى، اومودسوزلويو بعضا، حتى نئيهيليسمى ده وار. بونلارى سيز اوختايين شعرينده گؤره بيلمزسينيز. اوختاي بير ايشلر باشلاميشدى، آما اونون واختسيز اؤلومو قويمادى؛ اوختايين قلمينده دويولان قوه فعله چئوريلمه دي. ايکينجيسى بودور كي، اوختايين مدرنلييه يۇنه لن شعرى نين سايبى چوخ آزدير. اونون شعرى عموميت له فورم باخيميندان كؤهنه دير. اونا گؤره ده من اوختايى مدرن شاعر كيمي دوشونمه بيرم.

آما ۷۰-جى ايللرده مدرن تشبثلر تدریج له چوخالماقدادير. نيگار خياوى «كؤلگه ده كي سس» له، صالح عطايى «بلکه داها دئينمه ديم» كيتابى ايله، ناصر ميرقاتى ايسه «تالانميش گونش» ايله. غربت دياريندا ايشيق اوزو گورن هادى قاراچاي ين «بئجه لر بانلاياندا» كيتابى اونو چوخ دا مدرن بير شاعر تانيتديرماسا دا، اوختايين معاصر ايزله ييجيسى كيمي تقدیم ائله بير. آخار ديل، مؤحكوم جومله لر، بير آز دا مليت چيليك قاتقيسى. اونون «بادامليقلار» آدلى ايکينجى كيتابيندان بير شعرى شاهد توتورام:

يوخ

و نئچه مين يول يوخ.

اولومسوز دور سنى سئومه مك.

گؤزلى قاپالى

اؤلوم ديره يينه ساريقلانير كن

سن

آياق بارماقلار يمدان

اوره ييمه سيچرايان

شيرين و شور پيتراق گول آچان

سيچاق بير هيچا.

و قارداشلاريم

و يولداشلاريم

و بوتون سئودیکلریمین یئرینه منی گۆزله یین

مئتیر یاریملیق گور!

بوخ!

سنی سئومه مک

سنی سئومه مک چوخ زور.

یالنیز بیلیمیرم نهدن اوختایی دانیشان دوستلاریم اونون مارکسیست اولماغینی و بو فیکیردن ایلهام آلماغینی سؤیله مکدن چکینمیرلر، آما هادی قاراچایا گلنده، بو دوشونجه نی «هادی نین شعرینه یاراشمایان ان چیرکین آدلاردان بیر» کیمی ایفاده ائدیرلر. البته آرتیرمالییم کی، سوسیالیستی رئالیزم، یالنیز سوسیالیستی جامعه لره عاید رسمی قاراچایین شعر یالنیز تنقیدی رئالیزم چرچیوه سینده یئرلشیر، اگرچی اوختایین روماننیک شعر ی ده وار. مثلا بو شعر:

آخشام ایدی

آیریلماغا چوخ قالمیردی

گونش قالمیش بولود آلتدا

شفق لرینی دریاچه یه دای سالمیردی.

ساحیلده کی آغاجلیقدا

بیز ایکیمیز دایانمیشدیق

قیزیل گولو مندن آلدین

سینه ن اوسته سانجاقلا ییب، بنده سالدین.

حاییف سارا

آیریلاندا اومودومو کؤکدن اوزدون

سوروشدوم کی نه دیر دردین؟

منه باخیب آغیز بوزدون

حاییف سارا

محبتی رسوای ائتدین

آدین قالدی اوره ییمده

اؤزون گئتدین.

منجه هئچ کس آداملارین یاشادیغی تاریخی دانا بیلمز. هادی قاراچای دا اونلارین بیر ی دیر. اولا بیلر کی، ایندی بیر آز فرقلی اولسون؛ چوخ دئییل، بیر آز فرقلی دوشونسون.

بو ایشین ایکینجی اوزو ده سئودییمیز صنعتکارلاری اغراق لا فورموللاشدیرماغیمیز دیر. «تالانمیش گونش» اؤز زامانیندا موبارک بیر اتفاق ایدی؛ من ده بو سؤزه شریکم، آما دئییب- دئییب گومانا دوشمه ییمیز، تنقیدچی لییمیزه آفت دیر. مثلاً «مراقاتی نین شعر لرینی ۲۰- جی عصرین ایلکینده مدرن شعر دن یولونو آبییران و ائله اؤز ده مدرنیزیمی قاپسایان «ایماژیست» لرله، اؤزه للیک له تی. اس. الیوت لا مقایسه ائتمک»، دیل و مضمون یئنی لییی باخیمیندان اونو الیوت دان دا اوستون توتماق، توهم دئییل سه، بس نه دیر؟

«تالانمیش گونش» اولا بیلرکی بیر یئنیلیمیش مبارزین آپاردیغی موباریزه و گؤستردیگی جهددن پشیمان اولماسی نین روایتی دیر. من مؤلیفین اؤلومو نظریه سینه سؤیکه ننه رک، مؤلیفین یاراتدیغی اثرین بخش ائتدی امکانلار اساسیندا بو تفسیره حاقلی یام. یعنی اثر اؤزو ده بونا یول وئیر.

آما سورغونون ایکینجی بؤلومونده شعریمیزین هانسی سویه ده اولدوغونو سوروشوبسونوز. منجه بیرآز تشتت وار. هره اؤز سازینی چالیر. هم دیل باخیمیندان، هم ده فورما باخیمیندان و هم سبک و مکتب باخیمیندان. بو دا طبیعی دیر. بیز بو دۇرانی کئچیرمه لی ییک. جامعه میزین مدرنیته ایله سنت آراسیندا سرگردانلیغی کیمی، شعریمیز ده بئله دیر. تئز- تئز یئنی تجربه لر، یئنی فیکیرلر اورتالیغا قویولور. آنجاق چوخ چکسه ده، من گله جیی بیرآز آیدین گؤرورم. بیرآز دئییرم، چونکی مطبوعاتین و شاعرلرین اختیاریندا اولمایان سببلر ده وار، اراده لر ده وار کی اؤز ایشلرینده دیرلر.

ک.ق: چوخ ساغ اولون ناصر معلیم. بوردان اوختایین ابدی خاطیره سینه عشق اولسون دئییریک. ایستر چاغداش شاعر اولسون، ایستر مدرن شاعر. آنجاق خالقی اوغروندا جانینی وئرن عزیز بیر اینسان دیر. ایستر شعر یازسین، ایستر یازماسین. آما صحبتیمیزین ادامه سینده سوروشماق ایسته ییرم کی، سیز، ادبیات، خصوصی ایله شعرله جامعه نین آراسیندا اولاییله جک ایلگی لری نه ده گؤرورسونوز؟ اساسا ادبیات و شعرین جمعیتله باغلی معین بیر رسالتی، وظیفه سی وارمی؟

ن.د: شعر هر حالدا فیکیرله ایلگیلی دیر. دوشونجه سیز شعر اولا بیلمز. فیکیرسیز شعر غیرایدئولوژیک حؤکومت کیمی یئکه بیر یالان دیر. فیکیرسیز شعرین ایدئولوژیسی جامعه نین دوچار اولدوغو چتینلیکلره گؤز یومماق، اونلاری سسله یین شعرى تکفیر ائتمک دیر.

شعر اؤز جامعه سی ایله علاقه ده اولمالی دیر. «آریان پور» گۆره صنعت همیشه آدمالار اوچون یارانیر. بو آدمالار یاشایان جامعه ده اولان مطلقیت، یوخسوللوق، خسته لیکلر شعرده ده عکس ائتدیریلمی دیر. بونون بیر معناسی دا بودور کی، یئر اوزونده گندن رئال حیانا گؤز یوموب، انتزاعی مفهوملارلا اوخوجونو معطل ائتمک، حیاتین و موباریزه نین اینکیشافینا چتینلیک تۇره تمک دیر. شاعر بو کیمی گرکلری گؤزلیکله یئرینه یئتمیره لی دیر. اونون شعرینده ائستتیک بیان، هارمونیک دیل و اینسانی دویغولار بیر- بیرینی تکمیل لشدیرملی دیرلر. ائله جه ده «مفهوملاری تعریفله مک اولاسی دئییل» سؤزو یالان دیر. بو فیکری ایره لی سورنلر ایستر- ایستمز سرمایایا دایانان موجود دورومون عؤمرونو چوخالتماغا خدمت ائله مکده دیرلر. متافیزیک حضور، بیزی آلدادیر. اگر نسبی اولراق مفهوملاری تعریف ائده بیلمه ریک، بس بشر حقوقو، آزادلیق و لیبرالیسم کیمی مفهوملارین مقامی نه دیر؟ لاهه محکمه سینده حقی نالحق دن سئچنلر بو ایشی نئجه باجارا بیلیرلر؟ بو کیمی مفهوملاری قورویانلار، بو پارادوکسو نئجه حل ائدیرلر؟

شعرین وظیفه سی اولدوغوموز دورومو دستکله مک، یاسالماق دئییل. بو جامعه نی تخدیر ائله مک دیر. یالنیز متندن آلا بیله جه ییمیز لذت یئترلی دئییل. یالنیز لذت، شعرین، صنعتین وارلیغینی توجیه ائده بیلمز. «رولان بارت» اگر متنه عایید نظریه نین معنا فلسفه سی نین تورونا دوشمک قورخوسوندان لذته سیغینیر، «سوزان سانتاک» اگر تفسیری دوشونجه نین صنعتدن آلماق ایسته دییینی «انتقام» آدلاندیریر، «آدورنو» اگر مرکزیتی قبول ائتمه ییر، «مارکس» ا گۆره ده صنعت، تاریخی- اجتماعى پدیدار دیر کی، استحصال واسیطه لری و تکنولوژی یه باغلی اولراق اؤزله بیر طبقه نین منافعینی قوروماقدادیر. «برتولد برشت» ارسطونون «تهذیب نفس» ی ایله مخالف اولراق صنعتین ایشینی بیزی آجیماق، قورخو و دیگر دویغولارلا آلیشدریلمادا بیلیر؛ بیزی بو دویغولاردان قورتارماق ایسته میر. برشت، آگاهلیغی تهذیب نفس ده دئییل، بلکه آجیماق و قورخو کیمی دویغولارلا ایلگیلنمکده و بو دویغولاردان قورتارماغی، حاکم اجتماعى نظامین چرچیوه سینده امکانسیز اولدوغونا اینانماقدا گؤرور. بو ایشین سونوجو آگاهلیق دیر؛ آیدینلاشماق دیر.

ک.ق: ناصر معلیم سیزجه آوانگارد شعر نه دئمک دیر؟

ن.د: آوانگارد شعر، مدرن شعرین ایچیندن باش قالدیران بیر شعر دیر. اوندان مدرن لییین تمام اؤزه لیکلری دویولا بیلر. آوانگارد، اؤنجول بیر آخیم دیر کی، ادبیاتدا قبول اولموش بوتون قایدالاری یئنی لشدیرمک اوچون موباریزه یه چاغیریر. آوانگارد شاعر یئنی فورمالار و سبکلر یاراتماق اوغروندا چالیشان صنعتکار دیر کی اونودولموش موضوع لاری بیر داها شعره آشیلاماق لا مستقل بیر جریان کیمی تانییر. آنجاق بو محدود و آز ساییلی شاعرلر مدرنیزمین ایچینده معنالاشیرلار.

ک.ق: سیزین نظریه شعرله اوخوجونون مونساییتی نئجه قورولمالی دیر؟

ن.د: بوندان اول، آزا یا ناشمیشام بو موضوعا؛ اودور کی اختصارلا جوابلا بیرام سوا لینیزی. شعر یارادان البته کی شاعر دیر و اونون دا معناسی، ایستر ایسته مز، متین بوتونلویونده گؤزه چارییر، آما اوخوجونون دا شعرله اؤزل مونساییتی اول بیلر. اوخوجونون، متنی اؤز سوز گجیندن کئچیریب اوندان باشقا معنالار و لذت لر آماغا حقی وار. بوگون «مؤلیفین اؤلومو» قبول اولونموش بیر نظر کیمی اوخوجونون شعرله مونساییتده الینی آچیق قویور. اول بیلر هر اوخوجو باشقا بیر معنالار، دادلار دا، شاعرین شعریندن آلسین. اینسانلارین فرقلی تجربه لری، حیات ماجرالاری، شخصی خاطرلری، شعر ی اوخویاندا، اولاری اؤزل یوزوملار یؤنلدر. بو اساسدا هئج اوخوجونون آدیغی حیس لر، تاپدیغی معنالار باشقالاری ایله عینی اولمور. اول بیلر کی بیر شعر منیم آجی بیر خاطره مه قاریشیب بیر داد وئرسین؛ سیزین شیرین دویغولارینیزین سوز گجیندن کئچیب، باشقا بیر داد آشیلا سین سیزه. آنجاق مؤلیفی، یاراتدیغی اثر دن سیلمک اولماز. اوخوجو نه قدر شعرین معنا گؤزه للییین قول-بوداق آتماسیندا رول اویناسا دا، نهایت اولارین هامیسی گره ک متین اینی ایله اولسون؛ شعرین یول وئرمه دییی نظر لر قیراغا قویولمالی دیر.

ک.ق: بیزیم ادبیاتیمیزین درد لر بندن بیری ده حرفه ای تنقیدین اولماما غی دیر. یعنی بیزده تنقیدین یئری چوخ بوشدور. شاید گونده مین لر صحیفه شعر یازیلیر، آما یاریم صحیفه تنقید یازیلما ییر. او زامانا جاق دا کی حرفه ای بیر تنقیدیمیز یوخدور، دونیا ادبیاتینا یاخینلا شماق چوخ چتین اولاجاق. سیزجه بو بوشلوقو نئجه دولدورمالی ییق؟ حرفه ای تنقید بیزیم ادبیاتیمیزدا نئجه یارانمالی دیر؟

ن.د: چوخ دوغرودور. بیزده تنقیدچی لیک چوخ آز دیر. دئمک اولار یوخدور. آز آدم بو ایشه وخت آیرییر و یازدیغی تنقیدلر ده تکنیک جهتیندن، احاطه جهتیندن اطرافلی بیر تنقیدلر اولمور. علتی بودور کی، اول بیزده، یازدیغی لار، شاعرلر و ائله جه ده تنقیدچی لر هامیسی آماتور دورلار؛ او دا بوندان آسیلی دیر کی بیزیم کیمی مملکت لرده بیر قلم صاحیبی نین بو ایشله تمام وقت مشغول اولماسینا شرایط یوخدور. او چؤره ک دالیسیجا گئتمک محبوریتینده دیر؛ ایشله مک محبوریتینده دیر. اؤزو ده بیزیم مملکتده کی بیر ایشله عائله دولان دیرماق چتین دیر، چوخلاری ایکی ایشده چالیشماغا محبور دورلار. بئله بیر وضعیتده حرفه ای تنقیدچی لر یارانا بیلمز؛ بو طبیعی دیر.

اوندان علاوه، بیزیم تنقیدچیلیکده ده صنعتین دیگر قوللاریندا اولدوغو کیمی هله دسته بندلیک و گروپلا شمالار وار. هر نین اؤزونه بیر گروپو وار، او گروپون ایچینده اولانلار «خودی» دیر و باشقالاری «غیر خودی»؛ عئینی دیکتاتور نیظاملار کیمی. بو کیمی ایشلر ادبیات عالمیمیزدن، تنقیدچیلیک عالمیمیزدن سیلینمه لی دیر. بیز هر شئیدن اؤنجه، هامی یا بیر گؤزله باخماغی با جارمالی ییق. تنقیدچیلیک قضاوت کیمی بیر ایش دیر. «قاضی» اگر «شاکی» ایله «مشتکی» نی بیر گؤزده گؤرمه سه، اونون قضاوتی عدالتله او یغون اولما یا جاق دیر. تنقیدچی عادل بیر قاضی اولمالی دیر. من بیزیم تنقیدچی لییمیزده بونو گؤره بیلیم. آدی قالارقی اولسون، دوستوموز غلامرضا بوداغی دئیردی: «سن اگر بیرینه خدمت

ائتمک ایسته ییرسن، آپار چلوکباب آل یا کوت-شالوار آل. نییه ادبیاتین جیبیندن خرجه ییرسن اونا؟ نییه یالاندان دئییرسن کی، فلان کس چوخ بتر شاعر دی؟ چوخ بتر شاعری ده هئچ شاعر تانیمرسان؟» تاسفله، بیزیم ادبیات عالمیمیزده بو روحیه واردیر؛ خصوصی ایله تنقیدچی لییمیزده. نه زامانا کیمی کی، تنقیدچیلییه بئله یاناشیریق، بیزده نیک بین لیک یوخدور یا داکی ضعیف دیر، بو آخساقلیق لار دا اولاجاقدیر. اوندان علاوه تنقیدچی نئچه دیگر علم لره ده مسلط اولمالی دیر. فلسفه یه مسلط اولمالی دیر؛ اجتماعی علم لری بیلمه لی دیر؛ دنیا ادبیاتیلا درین ایلگیسی و تانیشلیغی اولمالی دیر؛ آنجاق من اؤز دؤر - بریمیزده تنقیدچی کیمی تانینانلارین آراسیندا بونو آز گؤرورم؛ دئمیرم یوخدور، آنجاق تاسفله چوخ آزدیر بئله خصوصیتلره مالک تنقیدچیلریمیز. عمومیتله دئییه بیلم، نه زامانا کیمی کی بو ایشلر یئترینجه، لایقینجه یئرینه قویولما ییب دیر؛ ایزلنمه ییب دیر؛ تنقیدچیلیمیزین ده بو سورونلاری اولاجاقدیر.

ک.ق: چوخ ساغ اولون عزیز ناصر معلیم! چوخ یاشایین. هر زمان سسینیز گل سین ادبیاتیمیزدا. چوخ فایدالاندیق. اؤز آدیما، «ادبیات سئولر» آدینا، بیزه واخت آیردیغینیز اوچون صمیم قلبدن سیزدن تشککور ائدیرم.

ن.د: من ده سیزدن و ادبیات سئولر عائله سیندن، فیکیرلریمیزی، سؤزلریمیزی پایلاشماق اوچون بئله فورصتلر یاراتماغینیزدان صمیمتله تشککور ائدیرم. بو گؤزل و فیدالی ایشینیزده سیزه اوغورلار دیله ییرم. ساغ اولون!

۱۱ خرداد ۱۴۰۲ - تبریز